

DAHİLİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA'NIN GÖZÜNDEN 1929 YILINDA ŞEBİNKARAHİSAR

Şebinkarahisar In The Perspective Of The Minister Of Interior Şükrü Kaya In
1929

Reference: Başkaya, M. (2020). "Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Gözünden 1929 Yılında Şebinkarahisar", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(39): 2598-2604.

Doç.Dr. Muzaffer BAŞKAYA

Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Trabzon/Türkiye
ORCID: 0000-0002-4593-0979

ÖZET

1933 yılına kadar vilayet statüsünde bulunan Şebinkarahisar, 1929 senesinde Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'yı ağırlamıştır. Şükrü Kaya'nın bu seyahati harf inkılabının gerçekleşmesinden bir sene sonra düzenlenmiş ve inkılabın Anadolu'daki etkileri yerinde gözlemlenmeye çalışılmıştır. Öte yandan bu ziyaret vilayetin zor günler geçirdiği depremlerle sarsıldığı sürece rastlamıştır. Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya bu felaketler yaşandığı sırada kentin ve havalinin durumunu yerinde tespit etmek amacıyla Şebinkarahisar'a da uğramıştır. Şükrü Kaya, Şebinkarahisar'da bulunduğu sürede kentin ihtiyaçlarını tespit edip bunları raporlar haline getirerek Ankara'ya göndermiştir. Bu çalışmada Şükrü Kaya'nın 1929 senesinde kenti ziyareti sırasında kaleme aldığı raporlar incelenmiştir. Söz konusu raporlara bütüncül bir gözle bakıldığında Şükrü Kaya'nın objektif bir şekilde şehrin gerçeklerini dile getirdiği ve gördüğü eksiklikleri en yetkili kişiye yani Başbakan'a sunduğu görülmüştür. Raporlarda şehrin en önemli meseleleri sıralanırken kentin maarif konusundaki durumu, nafia vaziyeti, sıhhi ve adli durum ve bu sahalarda görülen eksiklikler cesurca ortaya koyulmuş, CHP örgütünden ve dönemin valisinden şikâyet edildiği dahi raporda kendine yer bulmuştur. Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından yazılan raporlar Şebinkarahisar'ın o günkü vaziyetine ışık tutan önemli bir tarihi vesikadır. Ayrıca Dâhiliye Vekili gibi önemli bir figürün canlı müşahedelerine dayanması da raporları değerli kılan bir başka unsurdur.

Anahtar Kelimeler: Şebinkarahisar, Şükrü Kaya, Rapor, Cumhuriyet Halk Partisi

ABSTRACT

Şebinkarahisar Province, which had the status of a province until 1933, hosted Home Secretary Şükrü Kaya in 1929. This trip of Şükrü Kaya was organized one year after the letter revolution took place and the effects of the revolution in Anatolia were tried to be observed on site. On the other hand, this visit came across as long as the province was shaken by earthquakes, which had a difficult time. Home Secretary Şükrü Kaya visited Şebinkarahisar in order to determine the situation of the city and the neighborhood on site during these disasters. Şükrü Kaya determined the needs of the city during his stay in Şebinkarahisar, prepared reports and sent them to Ankara. In this study, the reports written by Şükrü Kaya during his visit to the city in 1929 were examined. When the reports in question were viewed with a holistic perspective, it was seen that Şükrü Kaya objectively expressed the facts of the city and presented the deficiencies to the most authorized person, the Prime Minister. While the most important issues of the city were listed in the report, city's situation about education, the state of prosperity, the sanitary and judicial situation and the deficiencies in these areas were bravely revealed, and even complaints about the CHP organization and the governor of the period were included in the report. The reports written by the Home Secretary Şükrü Kaya are an important historical document that sheds light on the state of Şebinkarahisar that day. In addition, the fact that it is based on live observations of an important figure such as the Home Secretary is another factor that makes the report valuable.

Key Words: Şebinkarahisar, Şükrü Kaya, Report, Republic People's Part

1. GİRİŞ

Şebinkarahisar, Doğu Karadeniz bölümünde Giresun dağlarının iç yamaçlarında deniz seviyesinden 1300-1360 m. yükseklikte eğimli bir yüzeyde kurulmuştur. Şehre adını veren kalenin harabeleri doğudaki bazalt bir kayanın üzerinde yer alır. Burası IX ve X. yüzyıllarda Koloneia adıyla bilinmekteydi; XI. yüzyılda ise Mavrokastron denilmiştir. XII. yüzyılda bu ad hem şehrin hem kalenin diğer adıdır. Dönemin kaynakları ve Selçuklular, Koloneia'nın Ermenice söyleniş biçimi olan Kögoniya- Kögonya'yı kullanmıştır. XVIII. yüzyılda mahalli Rumlar arasında şehir hala Koloneia adıyla anılmaktaydı. Mavrokastron'un Türkçe'si olan Karahisar ismi Türkler tarafından XIV. yüzyılda verilmiştir. Osmanlılar döneminde şap madeni dolayısıyla diğer Karahisarlar'dan ayırt edilmesi için Şapkarahisar veya Şarkikarahisar (Karahisar-ı şarki) adları kullanılmıştır. Günümüzdeki Şebinkarahisar ismi XIX. yüzyılda ortaya çıkmıştır (Acun, 2010: 393).

Kent merkezi ya da yakın çevresinde arkeolojik kazı ve araştırmalar yapılmadığından, kesin tarih konusunda yeterli bilgi bulunmamakla birlikte kentin ve kalenin kurulu olduğu Kelkit Vadisi

nedeniyle bölgede erken yerleşimlerin yapılmış olması olasıdır ki; yakın köylerdeki yüzey buluntuları, buranın tarihini Eski Tunç Dönemi'ne kadar indirir (Karpuz, 1988: 326).

Şebinkarahisar bölgesi ve kalesi, asıl önemine Bizans İmparatoru Justinianus Dönemi'nde kavuşmuştur. Bu dönemde, piskoposluk merkezi olarak Karahisar anlamında Mavrakastron olarak anılan kale, Anadolu'nun birçok kentinde olduğu gibi Justinianus tarafından onarılarak, çeşitli imar çalışmaları yapılmıştır. Kale içinde varlığı belirtilse de günümüze ulaşmayan Bizans kilisesi, bu dönem içinde kurgulanmış ve yapılmış olmalıdır (Danık, 2004: 52). Doğu Roma hâkimiyeti döneminde piskoposluk ve idare merkezi yapılan kale ve şehrin uzak ve zor ulaşılır konumda olması burayı bir süre Arap akınlarından korumuştur. Fakat 162 (778) yılında Karadeniz yöresine akın yapan Araplar bir süre buraya hâkim olmuştur. 1068'de Bizans imparatoru Romanos Diogenes bölgeden geçti ve yöredeki Ermeni varlığı bu sıralarda doğudan gelen göçlerle daha da arttı. Şehre Malazgirt zaferinden kısa bir süre sonra Türkler hâkim oldu. (Acun, 2010: 393). Bilhassa Danişmentliler ile Mengücekliler arasındaki siyasi rekabetin ana merkezi olma özelliği gösteren Şebinkarahisar,¹ Komnenos Hanedanlığı tarafından ele geçirilmiş fakat kısa süre sonra Mengücekliler tarafından tekrar geri alınmıştır. Bölgeyi ele geçiren Fahreddin Behramşah, burada bayındırlık sahasında eserler yaptırmış, gerek Selçuklu hanedanıyla kurduğu dostluk bağları, gerekse Selçuklu sultanlarına gösterdiği bağlılık ve verdiği güven Fahreddin Behrâmşâh'a ölümüne (622/1225) kadar ciddi bir tehdit yaşamadan Mengüceklilerin Erzincan ve Kemah kolunu ayakta tutma fırsatı vermiştir. Ölümünden sadece üç yıl sonra ise beyliğin bu kolu Alaaddin Keykubad (616-634/1220-1237) tarafından Türkiye Selçuklularına bağlanmış böylece bölgedeki Mengücek hâkimiyeti sona ermiştir (Mıynat, 2019: 26).

Türkiye Selçuklularının idaresine geçen Şebinkarahisar, Selçukluların çöküşü üzerine bir Türkmen beyliği olan Eretnoğulları'nın idaresine girdi. Timur'un istilasının ardından 811'de (1408) Gözleroğlu'nun, on yıl sonra Karakoyunlu Türkmenlerinin, 864'te (1459-60) ise Akkoyunlular'ın eline geçti (Acun, 2010: 393). 1473'te Otlukbeli Savaşı'ndan Fatih Sultan Mehmed'in galip gelmesinin ardından bu tarihten itibaren Osmanlı hâkimiyetine giren bölge, öncelikle "*Karahisar-ı Şarki*" adıyla tımar sistemi içine alınıp, Erzurum Eyaleti'ne bağlı bir sancak olurken, yörede bulunan zengin şap ocakları hazineye kaydedilmiştir (Danık, 2004: 55).

Fethedildiği tarihten sonra Şebinkarahisar sürekli olarak farklı eyaletlere bağlanmıştır. Amasya, Erzurum, Trabzon, Sivas gibi merkezlere bağlanan Şebinkarahisar, XIX. yüzyılda Sivas'a bağlanmıştır. Kurtuluş Savaşının kazanılmasından sonra, 1923 yılında livaların il yapılmasına karar verilmiş ve bu kapsamda aralarında Şebinkarahisar'ın da bulunduğu Yozgat, Çorum, Kırşehir, Sinop, Lazistan (merkezi Rize), Isparta, Zonguldak, Çankırı, Mardin, Gümüşhane, Bayezid, Muş, Aydın, Palu, Dersim, Cebelibereket, Kozan livaları ile Aksaray, Ordu ve Giresun gibi kazalar müstakil hâle getirilmiştir (Küçükkuşurlu, 2009: 24). Cumhuriyetin ilk yıllarında vilayet olma durumu devam eden Şebinkarahisar için en tarihi günlerden biri de 24 Ekim 1924 günü yaşanmış ve Gazi Mustafa Kemal Paşa, Şebinkarahisar'ı ziyaret etmiştir (Sarısaman, 1997: 297).

Şebinkarahisar², Cumhuriyetin ilk yıllarında il olarak varlığını devam ettiriyordu fakat zamanla 10 yıl evvel yapılan düzenlemenin bazı sorunları da beraberinde getirdiği anlaşıldı. Bu sorunların en başında çok sayıda vilayet olmasının yarattığı ekonomik sıkıntılar geliyordu. Bu durum Gazi Mustafa Kemal'in de gözünden kaçmamış ve neticede Dâhiliye Vekâleti, 1933'te hazırladığı bir proje ile 6 vilâyetin lağvını teklif etmiştir. Bu teklif TBMM. tarafından kabul edilerek Aksaray, Cebelibereket, Artvin, İçel, Şebinkarahisar ve Hakkari vilâyetleri kaldırılmış (BCA, 30.10.0/66.441.5) böylece kazaya dönüştürülen Şebinkarahisar Kaymakamlığına, Suşehri Kaymakamı Ahmet Bey atanmıştır (BCA, 030.11.1/78.18.1).

¹ Şebinkarahisar'da çok eski zamanlardan beri zengin ve kaliteli şap madeni yataklarının olduğu bilinmektedir. Bölgedeki şap madeninin MS. I. Yüzyılda işletilmeye başlandığına dair tarihi kayıtlar bulunmaktadır (Ersan, 2000:58)

² Cumhuriyetin ilk yıllarında Şebinkarahisar Vilayeti idari yapı olarak 4 kaza ve merkez kaza olmak üzere 5 önemli yerleşim biriminden oluşmaktadır. Merkez dışındaki kazalar, Alucra, Koyulhisar, Mesudiye ve Suşehri idi. Bu kazalardan Suşehri ve Alucra'nın birinci derecede, Karahisar ve Koyulhisar'ın ikinci derecede ve Mesudiye'nin üçüncü derecede idari kazalar olduğunu görmekteyiz (Kuruca, 2003: 360)

Şebinkarahisar'ın vilayet olduğu günlerde en önemli ziyaretçisi yukarıda da ifade edildiği üzere Gazi Mustafa Kemal olmuştur. Bu ziyaretten 5 yıl sonra bu kez de İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya, uzun bir yurt gezisi yapmış ve bu kapsamda Şebinkarahisar'a da uğramıştır. Kaya, bu seyahati sırasında Başbakan İsmet İnönü ile sık sık muhabere etmiş ve gezi ile ilgili Başbakanı bilgilendirmiştir. İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya ayrıca, gittiği vilayetlerin sosyo-ekonomik durumu ile de ilgili olarak bazı raporlar kaleme almış ve bunları Ankara'ya göndermiştir. Bu raporlardan biri de Kaya'nın 1929 ziyareti sırasındaki gözlemlerine dayanmaktadır. Bu gözlemler iki açıdan önem taşımaktadır. İlk olarak devletin en etkili birimlerinden biri olan iç işleri bakanlığı koltuğunda oturan bir kişinin birebir canlı müşahedeleri sonucu kaleme alınmış olmasıdır. Raporları değerli kılan bir diğer unsur ise şehrin o günkü sosyo-ekonomik vaziyetini ortaya çıkarmasıdır.

Bu çalışmada Cumhuriyet Arşivi kataloglarında yer alan ve Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından kaleme alınan söz konusu rapor vesilesiyle Cumhuriyetin ilk yıllarında Şebinkarahisar'ın genel durumu ortaya koyulmak istenmiştir. Belge tarama yöntemiyle şehir tarihine küçük de olsa katkı yapılmak istenen bu çalışmada ana materyal olarak Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivinde yer alan ve konuya temas eden belgelerden istifade edilmiş ayrıca Şebinkarahisar ile ilgili o döneme ait gazete yazıları ve diğer kaynak eserlerden de yararlanılmıştır.

2. DÂHİLİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA'NIN ŞEBİNKARAHİSAR RAPORU

Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya 1929 yılı yazında aralarında Şebinkarahisar'ın³ da bulunduğu vilayetleri gezdiği bir Anadolu turuna çıkmıştır. Bu gezi sırasında kendince önemli gördüğü hususlarda Ankara'yı ve Başbakan İnönü'yü bilgilendiren Kaya'nın Şebinkarahisar ile ilgili ilk raporu 21 Haziran 1929 günü kaleme alınmıştır. Söz konusu raporun başlığında "*Baş Vekil Paşa Hazretlerine Arz Olunacaktır*" ifadesi yer almaktadır. Buradan anlaşıldığına göre bu rapor direkt olarak Başbakan İnönü'ye yazılmak üzere hazırlanmıştı. Şükrü Kaya bu raporda Kayseri, Sivas ve nihayet Şebinkarahisar'a uğradığını, resmi memurlar dışında halkın yeni harfleri pek kullanmadığı, Millet Mekteplerine giden kişi sayısının az olduğu mektebe gidenlerin de eski alışkanlıklarından ötürü yeni harfleri unuttuklarını belirtmiştir. Şebinkarahisar'da yazdığı raporunda Şükrü Kaya, en aydın ve münevver kişilerin dahi Arap alfabesini kullanmaya devam ettiklerini, ortaokul ve liselerde verilen Türkçe ve kıraat derslerinin çok zayıf olduğunu, alışkanlıkların terk edilmesinin uzun zaman alacağını bildiğini fakat yine de Başbakan İnönü tarafından bu konuda yeni bir açılım yapılmasının zaruri olduğunu ifade etmiştir (BCA, 30.10.0/12.73.4).

Şükrü Kaya'nın Şebinkarahisar ile ilgili ikinci raporu 6 Temmuz 1929 tarihinde düzenlenmiştir. İlk raporuna göre oldukça ayrıntılı bir şekilde kaleme alınan raporda ilk olarak vilayetin genel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Burada verilen bilgilere göre, Şebinkarahisar'da bulunan çiftçilerin durumunun iyi olduğu, umumi sıhhati tehdit eden hastalıkların Sivas'a nispeten oranının az olduğu, bulaşıcı hastalıklardan frengili vaka sayısının umum nüfusun yüzde 1'ine denk geldiği belirtilmiştir. Vilayette tedavi altında bulunan kişi sayısının 2 bin olduğu, hastalıklarla mücadelenin kapsamının genişletilmesi hususu ve Şebinkarahisar'ın da bu mücadeleye dâhil edilmesi gerektiği, ısıtmanın yalnız Suşehri ovasında yapıldığı, kinin dağıtımı suretiyle mücadeleye devam edildiği belirtilmiştir. Raporda verilen bilgilere göre 1929 yılında Şebinkarahisar'ın ilçeleri de dâhil olmak üzere Alucra Kazası dışındaki kazalarda hekim bulunmuyordu. Alucra Kazasına yeni tayin edilen hekimin de henüz göreve başlamadığı, deprem sonrası Suşehri Kazasının sosyal yardıma muhtaç durumda bulunduğu ifade edilmiştir (BCA, 030.10/64.432.8).

Şükrü Kaya'nın raporunda da belirtildiği gibi 1929 yılında Şebinkarahisar havalisinde sık sık zelzeleler⁴ yaşanmış ve bilhassa Suşehri Kazası bu depremden oldukça etkilenmişti. Bu mesele ile ilgili bir arşiv belgesinde verilen bilgilere göre, Suşehri'nde tamamen yıkılan bina sayısı 993 idi.

³ Şebinkarahisar tarihinde Birinci Dünya Savaşı yıllarında büyük isyan ve karışıklıklar yaşanmıştır. 1915 yılı Haziran ayında çıkan Ermeni isyanı sırasındaki saldırılarda güvenlik kuvvetlerinin zayıflığına rağmen 84 şehit, 140 yaralıdır. Müslüman halktan da 30 şehit verilmiş, 20 kişi de yaralanmıştır. İsyanın devamı süresince yüz binlerce lira maddi zarar da oluşmuştur (Sarısaman, 2018: 235)

⁴ Esasen 1929 yılı gibi ertesi sene yani 1930 yılında da bölgede zelzeleler meydana gelmişti. Mesela 1930 yılının son günlerinde meydana gelen zelzele sonrasında Ankara'ya gönderilen telgrafta şu ifadeler yer verilmiştir: Bugün saat 1'e 10 kala oldukça şiddetli hareket arz olup vilayette 3, Alucra'da 8 saniye devam etmiş ise herhangi bir hasarat olmamıştır" (BCA, 30.10.0/119.837.16).

Kısmen yıkılan ev miktarı 313, vefat edenlerin sayısı ise 56, yaralananların sayısı ise 62 idi. Suşehri'nde ki depremde etkilenen köy sayısı 74 idi, Koyulhisar Kazasında 364 hane tamamen yıkılmış, 8 vefat olurken enkaz altından 10 kişi yaralı çıkarılmıştı. Enkaz altından eşya ve yıkıntılar arasından malzemeler çıkarılmaya devam ediyordu, iaşe konusunda büyük bir sıkıntı görülmezken asıl büyük problem çadır sayısında yaşanıyordu (BCA, 30.10.0/117.818.26).

1929 tarihli raporda verilen bilgilere göre vilayette meşe çekirgesi her tarafa yayılmış, çok kısa sürede yani 1 ay zarfında gerekli önlemler alınmazsa bu çekirge sürülerinin afet halini alacağı bizzat ziraat başmüdürü tarafından ifade edildiği belirtilmiştir. Müdüriyet tarafından çekirgeleri motorla yakmak için 2 bin liralık petrol tahsisatının istendiği ve bu isteğin kabulünün İktisat Vekâletinden rica edildiğine de değinilmiştir (BCA, 030.10/64.432.8).

Şükrü Kaya raporunda uzun yıllardan beri bakımsız kalan yolların son dönemlerde yağın yağmurlar nedeniyle bir kat daha harap olduğunu, alelade yapılan tamir ve tesviyeler ve sürekli engebeli yapısı nedeniyle devamlı tehlikeli kazaların yaşanmasına neden olan Suşehri-Şebinkarahisar yolunun acilen esaslı bir şekilde tamir edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Rapora göre, Kelkit Çayı üzerinde bulunan büyük köprü son sel felaketinde yıkılmıştı, vilayet merkezini kazalara bağlayan bu araba yolunun Nafia Vekâletinden alınacak tahsisat ile inşası gerekiyordu. Burada verilen bilgilere göre Suşehri-Zara ve Suşehri-Erzincan yolunun da kapsamlı bir tamire muhtaç olduğu zikredilmiş, fakat bu büyük ve mühim yolun maddeten inşasının varidat yetersizliği nedeniyle Karahisar Vilayetinden beklemenin doğru olmadığı bu yolun diğer vilayetleri de birbirine bağladığından inşasının sadece tek bir vilayet tarafından karşılanmasının da doğru olmayacağı ifade edilmiş, söz konusu yolun Orta Anadolu'yu doğu vilayetlerine bağlayan çok işlek bir güzergâh olduğu da ayrıca belirtilmiştir (BCA, 030.10/64.432.8).

Raporda da ifade edildiği üzere Şebinkarahisar'ı dışarıya bağlayan karayollarının durumu oldukça kötüydü. Zira 1930 senesinde şehre gelen bir gazete muhabiri Şebinkarahisar-Giresun arasındaki yolculukla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: *“Karahisar'dan Giresun 125 kilometre fakat yollar hem bozuk hem de dağların en uçurumlu yamaçlarında bu berbat virajlardan bin bir tehlikeler atlatarak geçiyoruz. Gecenin koyu karanlığında kamyonun ön tekerlekleri uçurumun yarım metre yanına sokuldu, ben derhal atlardım, içerdeki çoluk çocuk 20 kadar halk bağrıışmaya başladı. Nasılsa muhakkak bir felaketten kurtulduk. Bu hal her zaman olurmuş ve ayda birkaç telefât olmuştur. Giresun ve Karahisar Valileri hiç durmadan bu yoldaki virajları genişletmelidirler. Geceyi ister istemez Kulakkaya Köyünde geçireceğiz. Çünkü bu 125 kilometrelik mesafeyi 24 saatte almak adet. Şoförler, hancılar öyle istiyorlar.* (Cumhuriyet, 12.10.1930). Cumhuriyetin ilk yıllarında Şebinkarahisar'ın en önemli meselelerinin başında bu yol problemi geliyordu. Köylünün bol miktarda yetiştirdiği tarım ürünlerini pazarlayabilmesi için mevcut yollar yeterli değildi. Hemen şehrin yakınında bulunan Tamzara⁵ Köprüsü'nden geçişler dahi idareten yapılabiliyordu. Şehir halkı yılın 6 ayını Karabayır, Fındıklıbel, Eğribel engellerinin ortasında adeta mahsur halde yaşamak durumunda kalıyordu. Bu durum vilayetin istikbalini de etkilemiştir. Şebinkarahisar Ticaret Odası'nın Kasım 1929'da lağvedilerek Giresun Ticaret Odası'na bağlanması aslında bu vilayetin makûs talihinin de başladığını ilan ediyordu (Sarısaman, 1999: 181).

Raporun devamında Şebinkarahisar'ın maarif vaziyeti tafsilatlı bir şekilde ortaya konulmuştur. Burada verilen bilgilerde şu ifadeler kullanılmıştır: *“Şebinkarahisar'da maarif anasını uyanık ve canlı buldum. Muallimler burada mütesanit ve duygulu bir halde çalışmaktadırlar. Orta tahsili takip maksadıyla civar kazalardan gelen kimsesiz talebe için idare-i hususiye tarafından tesis edilmiş olan 25 yataklı pansiyonun 50 yatağa iblağını muvafik görerek bu sene idare-i hususiye bütçesinde mezkûr pansiyona kâfi miktarda tahsisat tefrikini ve gençler için kasaba civarında bir stadyum tesisine belediyenin muavenetini temin ettim”.* Raporun devamında Şebinkarahisar'ın maarif durumu hakkında bilgiler verilmeye devam edilmiş, şehirde bir mektep binasına ihtiyaç

⁵ Tamzara, Şebinkarahisar'a yakınlığı, akarsularının bolluğu, arazisinin verimliliği, havasının hoşluğu ile tarihin her döneminde tercih edilen bir yerleşim yeri olmuştur. Bunun yanında maden işiyle uğraşanların da burada yerleşmeleri kalabalık bir nüfusun burada iskân edilmelerinin önünü açmıştır (Tosun, 2018:59)

olduğu ve bu durumun ele alınması ve ihtiyacın giderilmesi için konunun vilayet yetkililerine bildirildiği ifade edilmiştir (BCA, 030.10/64.432.8). Şebinkarahisar'daki okullar ile ilgili bilgi vermek gerekirse 1928 yılı itibarıyla vilayette 46 öğrencili 1 erkek ortaokulu, 589 öğrencili muhtelif 13 erkek ve kız ilk mektebi mevcut olup bundan başka vilayet mülhakatında 1496 talebeli 33 ilk erkek ve kız mektebi bulunuyordu (1928 Yılı Devlet Salnamesi, 1929: 1048).

Adı geçen rapora göre 1929 yılında Şebinkarahisar'da 3 bin vatandaş yeni harf kurslarına giderek diploma almaya hak kazanmıştı. Ayrıca şehirde görev yapan öğretmenler, halkın yeni harfleri tanınması için gönderilen Halk Mecmuasının sayısının 400'den 500'e çıkarılmasını bakandan rica etmişti. Maarif alanında yaşanan sıkıntılardan biri de öğretmenlerin maaş meselesiydi. Raporda verilen bilgilere göre şehir merkezinde görev yapan 2 öğretmenin Nisan ve diğer öğretmenlerin de Mayıs maaşları Temmuz ayına geldiği halde halen daha verilememişti. Toplam 7 bin lira tutan bu maaşların en kısa sürede ödenmesi için gerekli girişimler yapılmıştı. Şükrü Kaya'nın verdiği bilgilere göre Şebinkarahisar İdare-i Hususiye bütçesinin maarife ait bölümünde büyük bir intizamsızlık vardı. Bu durumun ayrı bir inceleme konusu olduğu belirtilen raporda varidatın tahmininde eski seneler varidatının değil tahakkukun esas tutulması ve bakayanın bütçede gösterilmesi ve maliyedeki tahakkukattan matlubatın bakayada kalması, mahalli maarif programlarının hakiki varidata tevfiik edilmemesi intizamsızlığın en belli başlı sebebi idi. Bu sorunun çözümü için bütçe oluştururken tahminlere değil de elde edilen gelirin esas alınması gerektiği ilgililere bildirilmişti (BCA, 030.10/64.432.8).

Raporda verilen bilgilere göre emval-i umumiye tahsilatı Şebinkarahisar'da %60-65 derecesinde idi. Maliyenin zimmetinde bulunan emanet paraların da verilmediği hususu o günlerde görülen bir başka şikâyet mevzusu idi. Bu meselelerin halli için bir maliye müfettişinin Şebinkarahisar'a gönderilmesi gerektiği Maliye Vekâletine bildirilmişti.

Şükrü Kaya tarafından 1929 yılının Şebinkarahisar'ı hakkında bilgi veren raporun ilerleyen kısımlarında şehrin adalet teşkilatı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Burada verilen bilgilere göre Şebinkarahisar'da adalet işleri yolunda idi. Hâkimler hakkında bir şikâyet yoktu fakat Vilayetteki hapishane çok kötü bir durumdaydı ve adeta yıkılmak üzereydi. Hapishane içinde bulunan 65 mahkûmdan cezaları yüksek olan 45 kişi komşu vilayetlerde bulunan hapishanelere nakledilip geri kalan 25 kişi için ise ayrı bir binanın kiralanması gerekiyordu. Bu vaziyet Adliye Müfettişi tarafından Adliye Vekâletine bildirilmişti (BCA, 030.10/64.432.8).

1929 tarihli raporda Şebinkarahisar'daki iskân meselesine de değinilmiştir. Burada verilen bilgilere göre vilayette daha önce başlayan tefviz işleri sona ermiş, fazla kalan metruk emvalin de satılması lüzumu Maliye Vekâletinden rica edilmişti. Söz konusu raporda Şebinkarahisar Belediyesinin mevcut durumu hakkında şu ifadeler kullanılmıştır: *“Belediye ve İdare-i Hususiye muamelatı hesabesi düzgündür. Şehrin sıhhat-i umumiyesiyle daha fazla alakadar olmaları ve su mecralarının tanzimi yolundaki teşebbüsatin tesri ve intacı vilayet ve belediyeye tebliğ olunmuştur”*.

Şebinkarahisar'ın jandarma ve asayiş durumu ile ilgili verilen bilgilere göre kentin asayışı iyi durumdaydı. Jandarma, sorunsuz bir şekilde vazifesini yapmaya devam ediyordu. Karahisar Vilayeti Jandarmasının kullandığı tüfekler tek ateşli muaddel martindi. Sivas ve Kayseri jandarmalarının tüfekleri ise balistik özelliğini kaybetmiş Rus tüfekleri idi. Jandarmaların kıyafetleri iyi bir durumda idi fakat ayakkabı ve çamaşırları senede bir defa verilmekte olduğundan yetersiz bir görüntü veriyordu.

1929 yılında kaleme alınan raporda verilen bilgilere göre o günlerde Şebinkarahisar⁶ halkı en fazla telgraf muhaberatında yaşanan gecikmeler konusunda sıkıntı yaşıyordu. Telgraf tellerinin yetersizliği, bazı memurların ehliyetsizliği ve yeni harflerin kullanılmaya başlanmasının tesirleri bu

⁶ Şebinkarahisar denilince akla gelen unsurlardan biri de Tamzara Bezidir. Şebinkarahisar'da geçmiş yıllarda üretilmiş olan Tamzara Bezi dokuması Tebriz'den getirilen dokuma tezgâhıyla bir el sanatı olarak hayat bulmuştur. O yıllarda yoğun şekilde üretilen, kooperatif kurularak daha da güçlenmesi için çaba gösterilen Tamzara bezleri ne yazık ki günümüze kadar ulaşamamıştır. 1900'lü yıllarda başlayıp 1970 yılına kadar en yoğun dönemini yaşayan ve bu yıldan sonra üretimi azalmaya başlayan Tamzara bezinin II. Nesil olarak sınıflandırdığımız örnekleri yarı otomatik tezgâhlarda üretilmiştir. Tamzara bezi 1990'lı yılların başında evlerde kalan 1-2 tezgâh ile son bulmuştur. (Arslan-Başaran, 2018: 194)

gecikmelerin ana nedenlerini oluştuyordu. Telgraf muhaberatında yaşanan gecikmelerin sebeplerinden biri de birçok dairenin mühim ve müstacel olmayan işleri dahi telgraf sayesinde yapmasıydı ve bu durum nedeniyle hatlarda yoğunluk yaşanıyordu. İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya'nın verdiği bilgilere göre muhabere memurlarının 24 saat devam eden mesai saatlerini ve nöbet devirlerinin azaltılması çarelerinin aranması gerektiğini PTT Müdürü Fahri Bey'e iletmişti. Şükrü Kaya, Şebinkarahisar'dan sonra Sivas'a geçtikten sonra burada rastladığı telgraf uzmanlarına bu meselenin bir şekilde halledilmesi gerektiği hususunu belirtmiş, Şebinkarahisar'ın en büyük dertlerinden birini çözmek için gerekli adımı atmıştı (BCA, 030.10/64.432.8). Şebinkarahisar'ın dışarıyla bağlantısını sağlayan telgraf muhaberatı konusunda sıkıntılar yaşanırken aynı zamanda vilayete dışarıdan gazeteler de geç geliyordu. Nitekim ertesini yıl yani 1930 senesinde Şebinkarahisar'a yolu düşen bir gazete muhabiri burada kendisini en fazla sıkan şeyin gazete bulamamak olduğunu ifade etmiştir (Cumhuriyet, 12.10.1930).

İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya'nın yazdığı raporun son kısmında şehirde görev yapan askeri ve mülki erkânın durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Burada söz edildiğine göre halk, vali ve diğer memurlardan şikâyet ediyordu. Söz konusu bölümde şu ifadeler yer verilmiştir: "*Vali ve diğer memurlar ve devlet muameleleri hakkında fırka mutemedinin haber verdiği yolsuzlukların tahkik ve teftişine mülkiye müfettişi Muhtar Bey memur edilmiştir. Fırka mutemedi hakkında şikâyet vardır*" (BCA, 030.10/64.432.8).

Söz konusu raporun en sonunda verilen bilgilere göre, Şebinkarahisar'da yarım kalmış bulunan bir hükümet binası vardı ve binanın bitirilmesi için 10 bin lira tahsisata ihtiyaç vardı. Bu paranın merkezden temini mümkün olduğu takdirde bu sene yani 1929 yılı içinde tamamlanması mümkün hale gelecekti.

3. SONUÇ

Orta Anadolu'yu doğu vilayetlerine bağlayan stratejik bir mevkide olması nedeniyle geçmişten bugüne birçok devletin egemenliği altına giren Şebinkarahisar havalisi, bu özelliği nedeniyle çok sayıda medeniyete ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında vilayet statüsünde bulunan kentin bu durumu 1933'de değiştirilmiş ve Şebinkarahisar, ilçeye dönüştürülmüştür. Bu gelişmeden 4 yıl önce dönemin İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya, uzun bir Anadolu seyahatine çıkmış ve bu arada yolu Şebinkarahisar'a da uğramıştır.

Şebinkarahisarlılar 1929 yılı yaz aylarında İç İşleri Bakanını ağırlamıştır. Vilayete geldikten sonra tıpkı bir parti müfettişi gibi hemen her sahada incelemelerde bulunan Şükrü Kaya izlenimlerini Ankara'ya rapor etmiştir. CHP'nin parti müfettişliği ve teftiş geleneğinin bir yansıması gereği vilayetin sıhhi, adli, idari, maarif meseleleri ayrı ayrı başlıklar halinde raporlandırılmıştır. 1929 senesinde yukarıda belirtilen başlıklar halinde kaleme alınan raporda, Şebinkarahisar hakkında kayda değer bilgiler verilmiştir. Bilhassa kentte eski harflerin kullanımının devam ettiğinin müşahade edilmesi, vilayetin telgraf muhaberesinde yaşanan sıkıntılar yine Şebinkarahisar'ı diğer vilayetlere bağlayan yolların acıklı durumu, cezaevinin vaziyeti ve bitirilemeyen hükümet binası inşaatının durumu raporda dile getirilen en önemli hususlardandı. Bu başlıklar kaleme alınırken şehirde görülen eksiklikler hangi kurumu ilgilendiriyorsa ona göre sınıflandırma yapılmıştır.

Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından kaleme alınan raporun en ilginç kısımlarından biri de raporun son kısmında verilen bilgilerdi. Bilhassa dönemin valisinden ve CHP örgütünden duyulan şikâyetler açıkça raporda dile getirilmiş ve bu husus Ankara'ya bildirilmiş ve gereğinin yapılması gerektiği üzerinde durulmuştu.

KAYNAKÇA

BCA, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi: Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 64.432.8

BCA, 30.10.0/119.837.16

BCA, 30.10.0/66.441.5

BCA, 030.11.1/78.18.1

BCA, 30.10.0/12.73.4

Cumhuriyet Gazetesi, 12.10.1930

1928 Yılı Devlet Salnamesi, Tabhane-i Amire Matbaası, İstanbul.

Acun, F. (2010) Şebinkarahisar, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (38), 393-394.

Arslan A, ve Başaran F. N. (2018), Giresun, Şebinkarahisar İlçesinin Kültürel Mirası: Tamzara Bezi, TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, 18, 177-196.

Danık, E. (2004) Şebinkarahisar Kalesi, *Sanat Tarihi Dergisi*, (XIII/2 Ekim/October) 51-78.

Ersan, M. (2000) XIII-XIV. Yüzyıllarda Şap Madeni ve Şebinkarahisar, *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu*, İstanbul, 55-62.

Karpuz, H. (1988) Şebinkarahisar'daki Türk Devri Yapıları, *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, Samsun, 325-334

Kuruca, N. (2003) Yeşil Giresun Gazetesine Göre Şebinkarahisar Vilayetinin İktisadi Durumu (1923-1933), *Yeşil Giresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun, Hasan Öğütçü Armağanı*, Ankara. 359-372.

Küçükuğurlu, M. (2009) Türkiye'de Livaların Vilâyete Dönüştürülmesi, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (5), (9), 23-50.

Mıynat, A. (2019) *Bir Mengüceklî Türkmen Beyi: Fahreddin Behramşah Ve Yeni Keşfedilen Altın Sikkeleri*, *Tarih Dergisi*, (70/2), İstanbul, s. 19-36

Sarısaman, S. (1997) Mustafa Kemal Paşa'nın Şebinkarahisar'ı Ziyareti, *Atatürk Yolu Dergisi*, (5),(19), 297-301.

Sarısaman, S. (2018), Birinci Dünya Savaşı'nda Bir Asayiş Sorunu Şebinkarahisar Ermeni İsyanı, *History Studies*, Volume 10 Issue 7, 221-239.

Sarısaman, S. (1999) *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayat) (1923-1930)*, Giresun Belediyesi Yayınları, (4).

Tosun, M. (2018), Şebinkarahisar'da Bir-İnci Tamzara, İstanbul.